

informel
u suvremenom
španjolskom
slikarstvu

tonko maroević

Esposita ako ne čudesnu travestiju apstraktnog ekspresionizma, ili Vittorija D' Auguste ako ne novo tumačenje enformel zahvata, ili opet Plinija Masciulama ako ne parodiju secesijskih obrazaca... Mogli bismo nabrajati i dalje. Svatko se nečega prisjeća, svatko nešto preoblikuje. Kao da su se umjetnici, ne videći više ništa ispred sebe, počeli naginjati nad »dubok bunar prošlosti« (»profondo pozzo di passato«), kako kaže Thomas Mann u »Josipu i njegovoj bra-

ći«, a kako to u uvodnom slovu efektno primjenjuje Renato Nicolini, odgovoran za kulturu ispred gradske uprave Rima. »Čini se da je umjetnost izgubila snagu da živi vlastitu krizu«, kaže Giulio Carlo Argan u knjizi »Avanguardia-Transavanguardia 68—77« govoreći upravo o okretanju prošlosti. Međutim, ima teoretika, kao što je Fulvio Irace, koji isto stanje nazivaju »radikalnim eklekticismom«. Generacija postmoderne prihvaća sva određenja.

Kad su potkraj šestog desetljeća na dva venecijanska bijenala zaredom dodijeljene dvije značajne nagrade slikarima iz Španjolske, ta je činjenica izazvala i u nas priličnu znatiželju i načelnu sklonost prema slikarima iz marginalno postavljene i civilizacijski zaostale zemlje, kojima je uspjelo da se nametnu evropskoj publici. Neki su u tome, općenito, vidjeli šansu i mogućnost manjih naroda i perifernih sredina, a drugi, znatno određenije, pravu metodologiju i stilistiku koju bi valjalo slijediti na putu do uspjeha. I doista, Tàpies i Feito postali su uskoro često navođena imena u našem kulturnom prostoru, a

materička varijanta informela, katkad s izravnim posudbama od netom navedenih autora, razvila se u jednu od dominantnih tendencija suvremenog hrvatskog i jugoslavenskog slikarstva.

Izložba u gornjogradsnoj Galeriji suvremene umjetnosti podsjeća nas na već davna vremena kad smo u istom ambijentu gledali tada najaktualnije radove prvog naraštaja naših informelista i kad smo mogli samo priželjkivati pouzdaniju informaciju o internacionalnim pojavama i stilskim izrazima. U ovom slučaju, informacija doista nije pravodobna a nije, bogme, ni sasvim odmjerena. Umjesto vrijednosnog i problematskog apogeja, presjeka najkarakterističnije faze i glavnih osobnosti, dobili smo prilično široku panoramu od dvadesetak slikara i pedesetak djela, nastalih u rasponu većem od dva decenija. Međutim, moramo ipak biti zahvalni na ponuđenom izboru jer nas upoznaje s nekoliko nedvojbjenih vrhova, a pruža uvid i u ustrajnost fenomena koji se razmjerno dugo održao a javljao se u svojevrsnim obnovama, recidivima i čak neoinformelističkim tendencijama. S obzirom na to da je to i općevropski slučaj, to je razumljivije snažno perzistiranje informela u Španjolskoj, gdje je bio dublje i izravnije ukorijenjen, i gdje je urodio i nekim specifičnim, da ne kažemo regionalnim, svojstvima.

Osim toga, izložba je vrlo dobro postavljena, tako da remek-djela dolaze upravo na »udarna« mjesta. Primjerice, jedini Tàpiesov eksponat »Tvar i lomljeno staklo« dočekuje posjetioca na samom ulazu u izložbeni prostor i nameće se suzdržanom ele-

gancijom sivog tona, plastičnošću nanosa boje i odgovarajućim intervencijama u žitku masu, upotrebom priručnih sredstava i materijala. U osovini glavnog izložbenog prostora smještena su dva golema platna: »Veliki dip-tih« Manuela Millaresa i slika »13/76« Rafaela Canogara. Prva od njih, u strogom crno-bijelom dvoglasu, gotovo majestetično sažima iskustva škrte i posne informelističke struje, a druga najavljuje mogućnost prelaska u sfere primarnog slikarstva. Dodamo li da Tàpiesova rješenja također streme elementarizmu i na svoj način najavljuju »arte povera«, jasno je da najplodnije domete informela uopće nalazimo u krajnjoj jezgrovitosti i izravnosti.

Prilika je da napomenemo kako su Millares i Canogar bili među osnivačima grupe »El Paso« u Madridu 1957. godine, grupe koja je mnogo pridonijela oslobađanju od estetičke borniranosti Frankovog razdoblja i pripomogla difuziji radikalnijih informelističkih zasada. Tàpies je opet suosnivač grupe »Dau al set«, koja je u kozmopolitskijoj Barceloni djelovala još od 1948. godine, naravno ne odmah na informelističkim premisama. Uz Tàpiesa, od katalonskih umjetnika iz te faze ovdje je i Joan Josep Tharrats s dvjema slikama neujednačenih kvaliteta, od kojih je ranija značajna zbog efikasne artikulacije mrlje koja djeluje poput praska eksplozije. Visoku razinu izložbe podržava još nekolicina. Dakako, u prvom redu Luis Feito sa zvučnim crvenim i dubokim crnim granulacijama. Vrlo su pročišćena platna Juane Frances i Daniela Argimona, a uzbudljiva prostorna gibanja Manuela Viole. Manuel

Mompo opet predstavljen je tri-ma slikama otvorena, prozračnog kolorita i ležerna duktusa, koje naznačuju organski izlaz iz ortodoksna informela prema ludičkom i svojevrsnom postmodernom senzibilitetu.

Više od toga možda i ne bismo smjeli zahtijevati. Što je španjolski komesar smatrao da treba predstaviti i neke druge slikare, tko zna po kakvim sve ključevima, uključujući i sebe sama s dvjema »hoch-glanz« slikama, ne bi nas ni trebalo naročito čuditi. Štoviše moglo bi nam gostovanje s Iberskog poluotoka učiniti samo bližim i prepoznatljivijim.

A slikarstvo španjolskih zemalja ostat će i nadalje dobrodošao izazov i mjera. Iako nemaju recimo »starijeg rođaka« u Parizu koji bi im pripremio put do svjetske slave (kao što je Miró trasirao Tàpiesov uspon), niti za njih svjedoče Goya, El Greco i Vélazquez, našim je umjetnicima također dopušteno nadati se da siromašni i nepoznati provincijalci mogu dočekati svojih pet minuta. Pa i kao što »u maglama secesije« — kako kaza Krleža — »odjekivahu poput bojne trube imena Anglade i Zuloage«, tako će uspomenama naših suvremenika nostalgичno zvoniti sjećanja na Tàpiesa, Millaresa, Canogara, Feita, Sauru, Tharratsa, Cuixarta. Jer njihovom je zaslugom slikarstvo došlo do jedne od svojih krajnosti, do ruba mogućnosti koji je teško nekažnjeno prijeći, zapravo do svojevrsnih Herkulovih stupova — postavljenih, po Homeru, baš na gibraltarska vrata do međa čitave klasične tradicije metjea, odnosno slikarstva na stalku i slike na zidu i u okviru.